

Informace ke vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných zabezpečující realizaci ustanovení § 17 zákona č. 561/2004 Sb. a části třetí vyhlášky č. 73/2005 Sb.

Úvodní ustanovení

(1) Žákem a studentem mimořádně nadaným (dále jen „žák“) je podle vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných takový jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech. V oblasti rozumových schopností je nadaným žákem takový žák, u kterého bylo jeho mimořádné nadání potvrzeno na základě pedagogicko-psychologického vyšetření (dále jen „odborné vyšetření“). V dalších oblastech nadání se vyjadřuje školské poradenské zařízení zejména ke specifikům žákovy osobnosti, která mohou ovlivnit průběh jeho vzdělávání; stupeň nadání posuzuje odborník v příslušném oboru, ke kterému se nadání vztahuje, na základě doporučení školského poradenského zařízení.

Odborné vyšetření je podkladem pro zařazení žáka do vzdělávacích opatření, které specifikují školské předpisy¹.

(2) Žáci jsou vzděláváni na základě principu integrace s využitím speciálních metod, postupů, forem a způsobů vzdělávání, didaktických materiálů, je jim poskytována odborná pomoc ve školských poradenských zařízeních.

Čl. I

Úpravy vzdělávání pro žáky na základních a středních školách

(1) Úpravy obsahů vzdělávání vycházejí z principů diferenciací a současné individualizace s ohledem k vzdělávacím potřebám žáků. Rozsah a obsah vzdělávacích opatření stanovuje individuální vzdělávací plán, který navrhují pracovníci školských poradenských zařízení a který vytváří škola ve spolupráci s rodinou žáka. Pokud vzdělávání žáka nevyžaduje úpravy obsahů vzdělávání a změny organizace jeho výuky, není nutné individuální vzdělávací plán (dále jen „IVP“) vytvářet.

(2) V procesu úpravy vzdělávání žáků se využívají zejména tyto postupy:

- a) obohacování učiva** (v rovině rozšiřování, prohlubování);
- b) akcelerace učiva².**

Čl. II

Individuální vzdělávací plán

¹ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných; § 17 a §116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

² Akcelerací učiva se rozumí rychlejší zvládnutí učební látky žákem.

(1) IVP slouží ke zkvalitnění procesu vzdělávání identifikovaného žáka, respektuje aktuální podmínky vzdělávání v kontextu konkrétní školy, ve které se žák vzdělává. *Vychází ze školního vzdělávacího programu (dále jen „ŠVP“) příslušné školy, závěrů psychologického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka³.*

(2) IVP je dynamický, strukturovaný plán vzdělávání, který odráží specifika daného žáka v oblasti kognitivní, afektivní a motorické a sociální.

(3) IVP vychází z aktuálního vývoje žáka a průběžně je upravován v souladu s jeho vzdělávacími potřebami.

(4) V rámci IVP se vymezuje způsob organizace výuky žáka a stanovují se úpravy vzdělávacích obsahů.

(5) IVP zohledňuje závěry psychologické diagnostiky, zejména osobnostní specifika žáka a jeho studijní předpoklady (včetně zvláštností), závěry pedagogické diagnostiky, které dokládají aktuální stupeň dosažených vědomostí, dovedností a návyků.

(6) Následná poradenská péče o žáka je koordinována a zajišťována poradenskými pracovníky školy (výchovný poradce, školní psycholog/školní speciální pedagog).

(7) Součástí IVP je harmonogram plánovaných opatření ve vzdělávání a následné zhodnocení jeho plnění.

(8) Realizátory procesu vyhodnocování IVP žáka jsou učitel-koordinátor tvorby ŠVP a učitelé, kteří plán vytvářejí (tj. na 1. stupni ZŠ třídní učitel a na 2. stupni a na SŠ učitelé daných předmětů (oborů), ve kterých je žák vzděláván formou IVP). Odpovědnost za kvalitu IVP má ředitel školy.

Čl. III **Obohacování učiva**

(1) Cílem tohoto postupu je učivo prohloubit, rozšířit a obohatit o další informace, ale také stimulovat procesy objevování a vyhledávání dalších souvislostí a vazeb, které dané téma nabízí.

(2) Vzdělávací programy jsou obohacovány v souladu s přiměřeností věku žáka, vytvářejí podmínky pro tvořivost a zabraňují stereotypu ve vyučovacích hodinách. Pedagogové při obohacování učiva vybírají komplexní a abstraktní témata, která respektují divergentní povahu myšlení žáků. V rámci jednotlivých předmětů je vhodné vypracování vzdělávacích obsahů ve více stupních obtížnosti podle předpokladů žáka.

(3) Obohacování učiva je zaměřeno zejména na rozvoj vyšších mentálních procesů a rozvoj tvořivosti. Důraz je kladen především na řešení problémových úloh žákem, na strategii plánování řešení úloh a na rozvoj strategií myšlení.

³ § 13 odst. 1 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

(4) Obohacování vzdělávání respektuje **tři základní roviny**:

- a) rozšiřování učiva tak, aby učivo postihovalo mezioborové vztahy;
- b) prohlubování učiva tak, aby obsahovalo další podrobnosti a detaily o probíraném učivu/tématu;
- c) obohacování učiva, které je již nad rámec vzdělávacího programu, a pracuje také se specifiky zájmů vzdělávaných.

(5) Při obohacování učiva je důležitá pestrost jeho didaktického zpracování a volba vhodných aktivizujících výukových metod a především využívání komplexních metod (pro nadané žáky jsou velmi vhodné např. metody názorně demonstrační, didaktické hry, situační (případové) metody, metody výuky s podporou počítače atd.), dále využívání práce s různými druhy textů, s různými médii.

(6) Přístup ke studijním materiálům mohou zprostředkovávat školní knihovny tak, aby s nimi žáci mohli kdykoliv pracovat. Vybrané materiály by měly korespondovat s obsahem vyučování a vést k prohlubování motivace žáků zejména na projektových úlohách.

(7) Obohacující výuka žáka může probíhat i mimo jeho kmenovou třídu. Mezi takové formy obohacování řadíme využívání interdisciplinárních vazeb, zařazení žáka v daném předmětu do speciální studijní třídy (skupiny), která je zřízená pro obohacenou výuku s využitím knihovny školy, informačních technologií (např. samostudium on-line). Vhodná je spolupráce s koordinátorem tvorby školního vzdělávacího programu, s učitelem, v jehož předmětu dosahuje žák vynikajících výsledků nebo starším žákem, případně studentem vysoké školy, který může pomáhat nadanému žákovi v učení. Pokud to podmínky školy umožňují, je možné také zapojení externího odborníka do vzdělávání nadaného žáka.

(8) V rámci obohacování učiva je vhodné také využívání různých exkurzí, přehlídek, soutěží nebo zapojování do různých zájmových sdružení a asociací, školských zařízení pro zájmové vzdělávání, které se mohou podílet na rozšíření vzdělávací nabídky školy ve spolupráci se Školskou radou.

Čl. IV Akcelerace vzdělávání⁴

(1) **Akcelerační programy vzdělávání** jsou založeny na úpravách učiva pro žáky tak, aby umožňovaly rychlý postup v jednom nebo ve více předmětech. Akcelerace zahrnuje základní varianty:

- a) předčasný vstup do vzdělávacího procesu daného stupně vzdělávání;
- b) urychlení procesu vzdělávání nadaného žáka.

(2) Při předčasném vstupu do vzdělávacího procesu daného stupně vzdělávání je třeba zvažovat především specifika žáka a úroveň jeho sociální zralosti.

⁴ Akcelerace vzdělávání – rozumí se urychlený model vzdělávání.

(3) Před zahájením akceleračního vzdělávání žáka (přeřazení do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku) je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení, souhlas vedení školy, zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka.

(4) Princip akcelerace je často doprovázen metodami obohacování, oba přístupy se při vzdělávání nadaného žáka doplňují.

(5) Princip akcelerace umožňuje seskupování žáků podle úrovně dosažených kompetencí, vytváření věkově heterogenních skupin. Tyto vzdělávací programy vyhovují zejména žákům s rychlým učebním tempem.

(6) Pro žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech⁵.

(7) Škola ve ŠVP specifikuje druh péče o tyto žáky a způsob jejich vzdělávání, může přistoupit i k variantě skupiny s akceleračním vzděláváním, kdy žáci vybraní do této skupiny mohou zvládnout učivo o rok nebo dva rychleji.

(8) Při akcelerovaném vzdělávání žáka dbá škola na návaznost dalších vzdělávacích možností pro žáka, který je akcelerován (přechod žáka na SŠ, VOŠ, VŠ). Pokud nebude tato návaznost zajištěna, postrádá akcelerační přístup smysl.

(9) Škola umožňuje prostupnost vzdělávání pro žáky, především možnost návratu do původní třídy, pokud se akcelerační přístup ukáže jako nevhodný.

(10) Při akcelerační variantě vzdělávání žáka je nutné vypracování IVP, ve kterém bude podrobně monitorován průběh jeho vzdělávání.

Čl. V Podpůrné programy

(1) Škola, ve které byli identifikováni a dále se vzdělávají tito žáci, připravuje také podpůrné programy zaměřené na oblast prevence problémů v sociálních vztazích, získávání sociálních dovedností a adekvátního sebeobrazu žáka.

(2) Škola vytváří pro jednostranně nadané žáky programy, které jsou zaměřené na rozšíření všeobecné informovanosti a zájmové orientace.

Čl. VI Vedení dokumentace

(1) O obsahu, průběhu vzdělávání a další péči poskytované žákovi ve škole, provádí záznam odpovědný pedagogický pracovník školy, obvykle třídní učitel ve spolupráci s učitelem-

⁵ Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

koordinátorem tvorby ŠVP, výchovným poradcem, učitelem příslušného předmětu případně se školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem. Záznam je součástí osobní dokumentace žáka.

(2) Vedení dokumentace žáka se řídí zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních dat a údajů.

Čl. VII

Zjišťování mimořádného nadání

(1) Identifikaci nadaných dětí a nominovaných žáků provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci s rodinou, školou nebo zletilým žákem.

(2) Identifikace vychází ze závěrů pozorování dítěte nebo žáka v rodině, z výsledků pedagogické diagnostiky (včetně pozorování) a z výsledků diagnosticko-intervenčního procesu ve školském poradenském zařízení.

(3) Pedagogicko-psychologické vyšetření žáka zahrnuje zejména:

- a) analýzu anamnestických dat zjištěných z rodinné anamnézy včetně předškolního vývoje dítěte;
- b) zjištění osobnostních charakteristik a vlastností nadaných (včetně sociálních);
- c) standardizovaný individuální nonverbální nebo verbální test kognitivních předpokladů se zaměřením na rozbor akcelerovaných výkonů žáka;
- d) test tvořivosti;
- e) analýzu výsledků pedagogické diagnostiky;
- f) specifika práce s učivem a strategie myšlení;
- g) analýzu zájmové činnosti žáka.

(4) Kontrolní vyšetření provádí školské poradenské zařízení jedenkrát v průběhu školního roku.

Čl. VIII

Závěrečná doporučení a ustanovení

(1) V rámci akcelerace i obohacování učiva může učitel zvolit i metodu vrstevnického učení, kdy žák funguje ve třídě jako tutor. Při tomto přístupu však je nutné předcházet nebezpečí, že žák přestane rozvíjet své schopnosti, proto tato forma v žádném případě nesmí být nadužívána nebo dokonce využívána jako opatření jediné. Musí být dobrovolná a doporučuje se využívat v rozsahu maximálně 2 vyučovacích hodin týdně.

(2) Nadání se u konkrétního žáka může vyskytovat současně s další speciální vzdělávací potřebou (SPUCH, ADHD atd.), která může rozvoj nadání nebo jeho projevy znesnadňovat. Je třeba přihlížet také k okolnostem příslušnosti k jiné národnosti nebo etniku, která může ovlivňovat rozvoj mimořádného nadání zejména na počátku vzdělávací dráhy, především ve vztahu ke špatné znalosti vzdělávacího jazyka.

(3) Tyto okolnosti je nutné zohlednit ve fázi identifikace žáků i při volbě vhodných vzdělávacích opatření.

(4) Při akceleraci žáka, kdy je žák přeřazen do vyššího ročníku studia bez absolvování předchozího⁶, se doporučuje vynechání maximálně 2 studijních ročníků v průběhu základního nebo středoškolského studia.

PhDr. Jana Zapletalová
IPPP ČR

⁶ § 17 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).